

Szabó Henriett

Alkalmazott antropológiai szemléletű közösségfejlesztés a Lippai Balázs Roma Szakkollégiumban

Írásomban a kortárs alkalmazott antropológia egyik fontos részterületével, a közösségfejlesztés antropológiai szemléletével és gyakorlati megvalósításával foglalkozom.¹ Az alkalmazott antropológia a tudományterület részeként a 19. század utolsó harmadától az 1930-as évekig megszerveződött szubdiszciplináris státuszú tudásterület.² A tudásterület alapvető eszméje, hogy a terepmunka tapasztalatok elemzésére épülő antropológiai tudás olyan gyakorlati ismeretek tárháza, amelyek közvetlenül visszacsatolhatóak annak a lokális közösségnek a fejlesztésébe vagy működési anomáliáinak azonosítását követően a funkcionális korrekció megvalósításába, amely a tudományterületi kutatás színterét képezi.

Kutatásom tárgya és egyben helyszíne – terepe – egy egyetemi szakkollégium, a Lippai Balázs Roma Szakkollégium és közössége. A közösségfejlesztés antropológiai szemléletet követő gyakorlatának komoly tudománytörténeti múltja van. A kutatás és annak eredményeként létrehozott és működtetett modell az elméleti és tudománytörténeti előzmények figyelembevételével valósult meg.³ A tanulmány során az együttmű-

Szakkollégiumi hallgatói írás

- 1 A roma szakkollégiumi együttműködő önkéntes közösség koncepcióját bemutató jelen tanulmány a 'Mentori munka az együttműködő önkéntes közösség kialakításában és az öntevékenység jelentősége a roma szakkollégium működtetésében' címmel megjelent elemzés átdolgozott és kibővített változata. (Bálint Péter, Kocsis Péter Csaba (szerk.): Kis Mentori Kézikönyv. Didakt Kft., Debrecen, 2015. 82-101.) Tanulmányomban a kutatási eredmények mellett a roma szakkollégiumi közösségszervezés elméleti aspektusait helyezem a középpontba, valamint a kialakított modell más, a roma szakkollégiumi közösséghez hasonlatos „terepen” is adaptálható elemeit hangsúlyozom.
- 2 Biczó Gábor: Az alkalmazott antropológia és a gyakorlati értékű tudás: a történeti előzmények, a kritikai fordulat és az etikai önreflexió társadalomfilozófiai háttere. In: Tabula 2014. 15. http://epa.oszk.hu/03100/03125/00027/pdf/EPA03125_tabula_2014_2_01.pdf
- 3 A közösségfejlesztés kérdése a múlt század húszas éveiben, az amerikai indián rezervátumok témájával kapcsolatban nyert széleskörű elismerést. 1934-ben – amikor John Collier (1884-1968), hivatását tekintve szociológus és jogvédő vezette az indiánok ügyét szövetségi szinten irányító *Bureau of Indian Affairs* kormányzati hivatal – Amerikában elfogadták az *Indian Reorganisation Act* névvel összefoglalt törvénycsomagot. (Biella 2001-2002: 505-60.) Az új törvények a mai napig meghatározó módon alakítják az indián közösségek életét. Az 1930-as években az alapvető jogok megadása, a rezervátumok természeti erőforrásai feletti rendelkezési jog elismerése és más kedvező intézkedések utat nyitottak az antropológiai szemléletű közösségfejlesztésnek. Főként azért, mert, amint az kiderült, az indiánok egyedül, külső tá-

ködő önkéntes közösségek alkalmazott antropológiai szemléletű elemzését és a fejlesztés vonatkozó szempontrendszerének vizsgálatát a roma szakkollégium esetének a példáján keresztül mutatom be. Álláspontom szerint az alkalmazott antropológiai megközelítés az olyan lokális ad hoc közösségek fejlesztésében, mint a roma szakkollégiumok, hatékony eszköz lehet. Célom, hogy bizonyítsam az alkalmazott antropológiai megközelítés létjogosultságát, egyrészt mint a közösségfejlesztéshez szükséges hiteles ismeretek forrását, másfelől mint az együttműködő önkéntes közösség megszerveződését megalapozó belső csoportviszonyok értelmezésének az eszközét. Munkám során szorosán támaszkodtam McClenaghan elméleti megközelítésére, mely szerint a közösségfejlesztés olyan társadalmi tanulási folyamat, amelynek alapja a tagok közös tudásában reprezentált társadalmi tőke hasznosulása. (McClenaghan 2000: 566.) A közös tudás hasznosulásának a közösség fejlődéseként elgondolt folyamata az ön-megsegítés lehetőségének a felismerésére apellál. (Cochrane (1969) 6.) Mindezek szerint, ha egy csoport tagjai felismerik azt a potenciált, amelyet egyéni szempontból a kohézió jelenthet és ezt cselekedeteik révén egyfajta közös tudásként úgy juttatják érvényre, hogy ezzel magának a közösségnek a fenntartásához is hozzájárulnak, akkor az együttműködés tartós és stabil szerveződések alapozhat meg. A következőkben azt szeretném bemutatni, hogy az alkalmazott antropológiai megközelítés miként tette lehetővé egy szakkollégium tagságának az esetében a közösséggpotenciál elemzését és a közösség kibontakozását az adott intézményi és személyi keretfeltételek között.

A Lippai Balázs Roma Szakkollégium a Debreceni Egyetem Gyermekevelési és Felnőttképzési Karán működik 2012 óta. A 2015–2017-es időszak között a szakkollégium igazgatójaként és mentoraként foglalkoztam a hallgatói közösséggel. Ezzel párhuzamosan módszeres kutatásokba kezdtem, amelyek alapján világossá vált, hogy a karon tanuló hallgatók tanulmányi sikerei, intézményi beilleszkedésük és később szakmai érvényesülésük a szakkollégiumi környezetben szerzett tapasztalatoktól elválaszthatatlan. Felismerésem arra ösztönzött, hogy a szakkollégiumi hallgatósággal, közösségükkel tudatosan és az antropológiai ismeretek gyakorlati alkalmazására törekedve foglalkozzam. Ez azt jelenti, hogy szerepemet egyfajta elkötelezett, közhasznú antropológiaként (*public engaged anthropology*) határoztam meg, ami részben az adminisztratív vezetői helyzetből következő lehetőségek kiaknázását jelentette, másrészt szakmai-antropológiai tudásom alkalmazására épült. (vö. Lajos 2016: 23–24.) A szakkollégium intézményét egyfajta terepként definiálva igyekeztem a klasszikus módszerek, a megfigyelés és az interjútechnika segítségével megalapozott kooperatív kutatást végezni, vagyis az érintetteket bevonni a közös gondolkodásba és a döntéshozatali folyamatba. (Lajos 2017: 152.)

Feltételeztem, hogy az együttműködő önkéntes közösségek alkalmazott antropológiai fejlesztésében akkor lehetünk sikeresek, ha a választott csoportot alkotó tagok személyiségét jellemző tulajdonságokkal és az ebben tükröződő kulturális meghatározottságoknak a részleteivel tisztában vagyunk.⁴ (Manners 1961: 271–272) Tapasztalataim, valamint az eddig végzett közösségszervező munkám tükrében a tagok személyiségének eseti szintű, tehát az individuum viszonyait részletesen feltáró elemzése mindig

mogatás nélkül a lehetőségekkel gyakorlatilag semmit nem tudtak kezdeni. Ekkortól terjedt el, hogy az indiánok ügyeinek intézésébe és a közösségek fejlesztésébe tömegesen vontak be antropológus végzettségű szakembereket.

4 Az antropológus a lokális kisközösségek fejlesztésében játszott lehetőségeivel kapcsolatban lásd Manners, Robert A. hivatkozott cikkét.

hasznos kiindulópontnak minősült. Hipotézisem szerint a halmozottan hátrányos helyzetű közösségből a felsőoktatásba érkező roma származású hallgatók beilleszkedésének elősegítésében az intézményi szabályok és normák sikeres elsajátításában a hasonló adottságú – esetünkben hátrányos helyzetű, többségében roma származású és főbb ismérveit tekintve hasonló lokális szociokulturális kisközösségekből érkező – hallgatókkal közösen szervezett együttműködő önkéntes közösség hatékony támogató eszköz lehet. A nevezett közösség alkalmas szintér arra, hogy az egyéni tulajdonságok fejlesztésén keresztül a közösség fenntartásához tartozó funkciókat ellátva az egyén sikeres pályát fusson be a felsőoktatási tanulmányi ideje alatt.

Hosszú távú terepmunkára alapozott elemzést követően állíthatom, hogy a modell gyakorlati értékű, az individuuum fejlesztése e módszer segítségével hatékonyan és célorientáltan valósul meg. A terepkutatás során elsősorban megfigyelési módszerekre és mélyinterjúkra támaszkodtam. A módszeres kutatásokat 2015 őszén kezdtem meg és 2017-ig végeztem.

Együttműködő önkéntes közösség

A modern közösségiség, tehát az önszerveződő tevékenységek által létrejövő közösségérzés és közösségélmény minden egyén számára egy önmaga által választott lehetőség, mely hozzásegítheti őt a modern társadalomban való boldoguláshoz és eligazodáshoz. Közösség-pszichológiai értelemben az együttműködő önkéntes közösség céljaként rögzíthető, hogy tagjait a megélt közösségtapasztalatok segítségével úgy támogassa egyéni boldogulásukban, hogy ezen elv mentén megalapozott cselekvéstdöntéseik egyúttal a közösségük továbbfejlődéséhez történő hozzájárulásként is meghatározhatóak legyenek. (vö. Levine 2005: 12-15.)

A közösség fogalmának definiálásában, amint az általánosan elfogadott, nincs konszenzus. (Phillips-Pittman (2009: 3.) Megközelítésemben Vercseg Ilona általános meghatározására támaszkodom, aki szerint a közösség egy olyan erős értéktartalommal bíró kifejezés, mely „kifejezhet embercsoportot...; minőséget (közösségi, közösségihiányos...); nem individuális, hanem közösségi érdek – egyéni érdek, sőt egyenesen közösségi társadalom, stb.; lokalitást; közös alkotást; érzést, szándékot, a valahova tartozást (közösséget érzek veled) vagy éppen az elszakadás szándékát; képességet az együttműködésre (közösségi ember); gazdálkodási formát; azonos eszmék, célok, azonos értékrend vállalását; egy , az elbürokratizálódott tömegtársadalommal szembeni életmódot; etnikai és kulturális értékekhez tartozást; nemzeti – állami – politikai együvé tartozást.” (Varga – Vercseg 1998: 25)

A hosszabban idézett meghatározás nem csak azt teszi világossá, hogy mi a közösség feltétele, de azt is megmagyarázza, hogy az együttműködő önkéntes közösség kialakulásához a tagok közötti kooperáció eredményeként milyen feltételeket kell létrehozni. Jól érthető, hogy a kortárs közösségfejlesztés alapfogalma értékközpontú kategória, amely jelentése önmagában is összetett.

A kortárs közösségfejlesztés alapelveihez tartozik a részvétel és a bevonódás.⁵

5 Természetesen jelen tanulmány a hatalmas szakirodalommal rendelkező téma kifejtését nem teszi lehetővé. A Replika című folyóirat 2016-ban megjelent 100. száma a részvételiség, a

Vercseg Ilona a részvétel alatt a közösségfejlesztés azon célját érti, mely szerint a valahová tartozás érzését segítjük elő, a közösségi-társadalmi beágyazottságot, és az esély megteremtését, hogy az egyén javítsa saját életminőségén (Vercseg 2005: 23). A részvétel az egyén és a közösség szintjén is tetten érhető. A részvétel az egyén szintjén az önrányítás és a saját értékrend szerinti felelősségvállalás alapján választott cselekvésre utal. A közösség szintjén „a részvétel már az egymás és a közösség ismeretét és azon belüli kapcsolatait jelenti. Az egymás iránti bizalmat, a kölcsönös támogatást és szolidaritást, a közös normákat és a viszonyosságot.” (Vercseg 2005:23) Vercseg nyomán jól érthető, hogy ott ahol a közösség hiányával szembesülünk, elsődleges cél, hogy a potenciális közösség tagjai között a fenti értékelt viszonyrendszer kölcsönösségi alapon kibontakoztatható legyen. Ez a valódi közösség létrejöttének elemi előfeltétele.

A modern közösségfejlesztésben az önkéntesség azt jelenti, hogy a fejlesztő célja nem „kívülről” megfogalmazott közösségelvek bevezetése, hanem a „tagok” rávezetése saját lehetőségeik és képességeik tükrében a „közös” cél megfogalmazására, elfogadására és megvalósítására. Kutatásomban a roma szakkollégiumi közösség koncepcióját az együttműködő önkéntes közösség elméletére alapoztam.⁶

A közösségfejlesztés terepe

A Debreceni Egyetem az Észak-Alföldi régió legnagyobb oktatási centruma. Az egyetem stratégiai célja, hogy vonzáskörzetében előmozdítsa a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok felsőoktatási intézményekbe történő bejutását.⁷ E cél egyik legfontosabb eszköze az olyan specifikus intézmények támogatása és működtetése, melyek célközönsége pontosan ebből az érintett körből kerül ki. Ide sorolhatjuk a szakkollégiumokat⁸, roma szakkollégiumokat.⁹

A Lippai Balázs Roma Szakkollégium¹⁰ 2012 januárjában alakult azzal az alapvető céllal, hogy hozzájáruljon ahhoz, hogy a cigány/roma fiatalok és a cigány kultúra iránt érdeklődő hallgatók aktív társadalmi szereplővé váljanak, és akik ily módon közéleti feladatok ellátására is képesek lesznek.¹¹

megfigyelői perspektívák és a laikusság témájának szentelt írásai a kérdéssel foglalkozó hazai szerzők kutatásaiból közöl válogatást.

6 Az együttműködés fogalmát Joanne Rappaport nyomán a kutató és a kutatásban érintett szereplők közötti legszélesebb értelemben vett konzultációs gyakorlatnak, kooperációs tevékenységnek tekintem, amely alapján megfogalmazott tudás (következtetések) megalapozza az érintettek közös érdekeinek cselekvésközpontú döntéseikben történő érvényesítését. (vö. Rappaport 2008: 1-3.)

7 Vö. Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési Terve 2016-2020.

8 A szakkollégium fogalmát lásd a 26/2013. (II.5.) Kormányrendelet megfogalmazásába

9 A roma szakkollégium fogalmát lásd a 26/2013. (II.5.) Kormányrendelet 22. §-a szerint.

10 A későbbiekben Szakkollégium.

11 vö. Lippai Balázs Roma Szakkollégium preambuluma, 2012.

Hallgatói háttér – sajátos tulajdonságok, melyek a Tesz-Vesz Koli modell megalkotásának alapelvét jelentik

Általánosnak mondható tapasztalat, hogy roma hallgatók többsége, bekerülve egy közösségbe, hajlamos az adott intézményt személyes „családjaként” említeni és kezelni. Természetesen a közösségfejlesztő munka során a szakkollégiummal kapcsolatban táplált bizalom fontos alapbeállítódás. De maradjunk ennél a hasonlatnál: a Szakkollégium a megszokott otthoni környezetből kiszakadó roma hallgatók számára olyan, mint egy „család”. Esetünkben, a Szakkollégium a hallgatók szemszögéből családként funkcionál, ami azt jelenti, hogy számukra a közösség értékhorozó szintér, hozzátévelegesen az „otthon” hagyományos viszonyait képviseli és testesíti meg.

A hallgatók által számtalanszor hangsúlyozott közösségi elköteleződés metaforikus formájának valódi jelentőségét jól tükrözi Ranschburg Jenő álláspontja, aki szerint az értékközvetítés a családon belül a legmeghatározóbb. Így a „család” tagjai olyan egység részét képezik, akik hatnak egymásra, és akik viselkedése hatással van, mintául szolgálhat társaik számára (Ranschburg 2006: 13–32).

Kérdés, hogy mit tehet egy intézmény – amelyet az oda tartozó hallgatók okkal hajlamosak a maguk mögött hagyott család valamiféle pótlakaként kezelni, - azért, hogy tagjait támogassa és átsegítse személyes korlátain.

A Szakkollégium hallgatóinak döntő többsége a felsőoktatásban került először olyan közösségbe, ami otthoni viszonyaikhoz képest alapvetően eltérő kulturális szabályok, elvárások és kötelezettségek szerint épül fel. A többnyire elszigetelt lakókörnyezetből érkező diákok számára a közeg idegen, eddigi kulturális tapasztalataik tájékozódásukat nem segítik.¹² (Schütz 1984: 405–413) A Roma Szakkollégiumoknak és a hasonló az integrációs folyamatban szerepet vállaló kezdeményezéseknek fontos feladata a többségi társadalom intézményeiben való tájékozódási képesség kialakítása, az alapvető „hiányosságok, a lemaradás” pótlása. De hogyan?

A Lippai Balázs Roma Szakkollégium szervezett hallgatói közösség, amelynek tagjai igen különböző helyi társadalmakból érkeztek. A közösségi működés elsődleges feltétele a csoport, ami formálisan azzal jön létre, hogy a hallgató a felvételi folyamat eredményeként szakkollégiumi hallgatói jogviszonyra tesz szert. A csoport közösséggé fejlesztésének módszertanilag járható útja, ahogy azt Kurt Lewin megfogalmazta, ha az egyént megszokott közegéből kiszakítjuk és olyan helyzetet teremtünk számára, ahol a társaival kialakuló kapcsolatok lehetővé teszik a csoportdinamika érvényesülését, megalapozva ezzel az „igazi” csoporttá fejlődést (László-Vincze 2006: 141–159). A csoportdinamika érvényesülési feltételeinek biztosítása többnyire elégséges módszertani eszköz, amennyiben a tagok megfelelő motivációval rendelkeznek, akkor hatékony és szinte spontán viselkedésváltozás érhető el. A Lippai Balázs Roma Szakkollégium Tesz-Vesz Koli elnevezésű, az együttműködő önkéntességre épülő és azt fejlesztő kezdeményezése – formálisan működő belső intézménye – a lewini csoportdinamika elveit követve épült ki, pontosabban került megszervezésre.

12 A jelenség általános leírását mutatta be Alfred Schütz klasszikus szövege, az 1941-ben keletkezett *Az idegen*.

Tesz-Vesz Koli: az alkalmazott antropológiai szemléletű közösségfejlesztés terepe

A Tesz-Vesz Koli a Lippai Balázs Roma Szakkollégium speciális intézménye, az együttműködő önkéntes közösség egy lehetséges gyakorlati példája, amelyet a hallgatók sikeres integrációjának és felzárkózásuk támogatása érdekében hoztunk létre. A Tesz-Vesz Koli tevékenységei alkalmat kínálnak a hallgatóknak a megélt közösségélmény közös teljesítményként történő megvalósítására. Az intézmény alapelve, hogy olyan „műhelyként” funkcionál, ami a hallgatók egyéni igényeire, képességeire, sajátosságaira és érdeklődési területére alapozva, és mindezeket a szakkollégium céljaival összehangolva az együttműködő önkéntes közösség eszméjére építi. A Tesz-Vesz Koli a Szakkollégium sikeres működésében alapvető szerepet játszó közösségi tevékenységek színtere.

Tesz-Vesz Koli rendszere

A szervezet felépítésének első lépéseként a különböző szakokról és tagozatokról, valamint a rendkívül különböző szociokulturális környezetből érkező hallgatói potenciál vizsgálatát,¹³ majd az adottságok értelmezését kellett végrehajtani. Egyetlen közös pont a szakkollégiumi tagság, mely eredetileg egy ad hoc csoportot – hallgatók a jogviszonyukból következő formális sokaságát – jelentett.

Az együttműködő közösségek szerveződési elveit meghatározó alapértékek jegyében és kutatási eredményeim tükrében úgy ítélt meg, hogy a közösségi tagság tényét összekapcsolhatjuk a közösségért érzett felelősségérzet elvárásként történő tudatosításával: a közösség tagja értse és mérlegelje, hogy tevékenysége alapvető hozzájárulás a közösség létezéséhez, szerepe nem helyettesíthető és nem cserélhető.

Amikor egy hallgató megérti, hogy személyes önkéntes tevékenysége hozzájárulás annak a közösségnek, jelen esetben a Roma Szakkollégiumnak a létezéséhez, amely egyéni önmegvalósításának legfőbb színtere, a felsőoktatási tanulmányai sikerének záloga, akkor motiválható, hogy az egyéni érdek és a közösségi cél képzetait összekapcsolja. A Tesz-Vesz Koli funkciója túlmutat az egyetemi keretek között megvalósítható önkéntes munkára épülő közösség egyedi esetén. A hallgatók az itt tapasztaltakat a munka világában, a „való életben” egyaránt hasznosítani tudják majd.

Tesz-Vesz Koli struktúrája

A Tesz-Vesz Koli modell struktúrája egy plurális rendszer. Az irányítás megszervezése a szakkollégium igazgató feladata, ami elsősorban koordináló szerepet jelent.

Az intézmény felépítésének és megszervezésének első lépése a résztvevő tagok megismerése. A hátránykompenzációra épülő elképzelés alapelvei azt a célt szolgálják,

¹³ A szociokulturális környezet heterogenitását jelzi, hogy a szakkollégium integrált környezetként működik, ahol az oláh cigány, a romungró és a többségi társadalom tagjai együtt alkotnak együttműködő közösséget. Emellett a tagjaink között családból, nevelőszülőktől, illetve gyermekotthonból érkező hallgatók is a közösség tagjai. Szakkollégista hallgatóink jellemzően az észak-kelet magyarországi régióból érkeznek: kisebb-nagyobb városokból (pl. Nagykálló, Mátészalka, Ibrány) és községekről (pl. Kállósemyén, Hodász, Girincs) egyaránt.

hogy megismerve a közösség jellemzőit, annak megszervezésében és fejlesztésében valódi segítséget jelentsen. Ennek megfelelően az alábbi szempontok figyelembe vételével került a modell kidolgozásra.

Az érdeklődési kör, a személyes jellemzők megismerése után 2015 őszétől a hallgatók a „médiaműhely” és a „szervezőiroda” két nagy műhelybe tömörülve végzik önkéntes munkájukat.

Érdekes, hogy nem a hallgatókra bízunk az intézmény „üzemeltetését”. Ennek oka, hogy a Tesz-Vesz Koli fő funkcióját képező kooperációs készségek és ezzel összhangban a személyiség fejlesztése tapasztalataink szerint gyakran követel „külső” mediációt, olyan beavatkozást, amit a hallgatók nem tudnak megvalósítani.

Fontos szervező szempont az egyenlőség elve, a szakkollégiumi hallgatók különböző műhelyekben és csoportban dolgoznak, státuszuk a csoporton belül azonos, tisztségekhez vagy pozícióhoz köthető alá- fölérendeltségi viszony nincs. Az egyenrangú felek alapelve lehetővé teszi a párban vagy teamekben végzett munkát, ami egyúttal indirekt formája a fejlesztésnek. Fontos módszertani szempontként érvényesítjük az arányos és fokozatos munkaterhelés gyakorlatát. Erre két okból is szükség van. Egyrészt a szakkollégiumi hallgatók felsőoktatási alapszakjai többnyire olyan megterhelést jelentenek, ami gyakran eredményez aktív időhiányt. Ugyancsak fontos szempont, hogy megvizsgálva a hallgatók erősségeit és gyengeségeit koordinálhatóvá válik, hogy annyi és olyan minőségű feladatot vállaljanak, ami sikerrel kecsegtet. Pedagógiai szempontból lényeges, hogy az önkéntes hallgatói tevékenység inkább könnyed szabadidős elfoglaltság legyen, semmint komoly erőfeszítést követelő kihívás. A fokozatosság elve lényegében alkalmazkodás a roma származású hallgatók speciális helyzetéhez és az ebből következő lehetőségekhez.

A fokozatosság mellett ugyancsak fontos pedagógiai elemként érvényesítjük a Tesz-Vesz Koli tevékenységrendszerének összehangolásakor a „játékosságot”. A játszva dolgozást lélektani eszközként a hallgatók számára ismeretlen és idegen helyzetekkel történő szembesülésből eredő feszültség oldására jól kiaknázhatjuk. Ezt azért fontos, hogy a hallgatók megtapasztalják, létezik élvezetes munkavégzés. A munkakultúra és a munkához való viszony finom, de következetes hangolása az együttműködő önkéntes közösség egyik legfontosabb eredménye. Fontos tudatosítani, hogy a munka lehet élmény, amennyiben a személyes elköteleződés, az alkotástapasztalatból eredő sikerélmény és a közvetlen környezet erre irányuló megerősítő visszajelzése kifejezésre jut, tudatosodik.

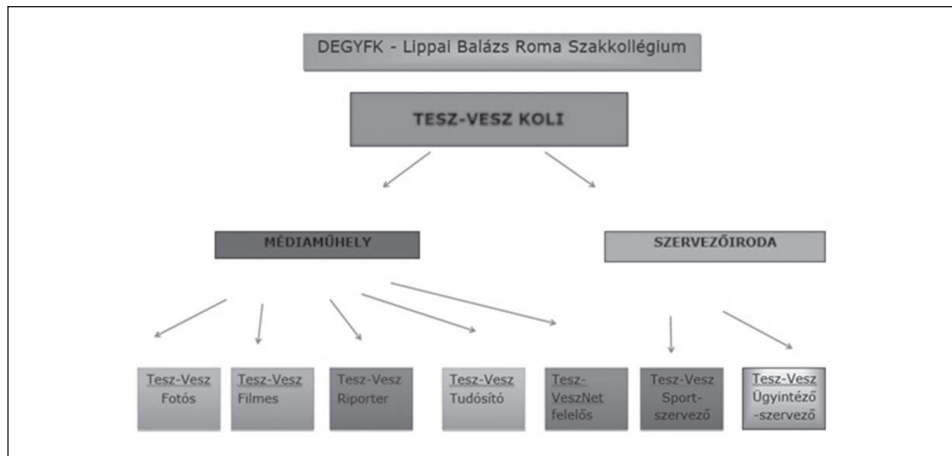
Tesz-Vesz Koli műhelyei, almoduljai

A Koli műhelyei és almoduljai részben a szakkollégiumi hallgatók személyiségtérképének elkészültét követő elemzések alapján összeállított tevékenységekre épülnek.¹⁴ Az intézmény felépítésében meghatározó szempont volt a hallgatók érdeklődési körének megfelelő, az azt lefedő tevékenységterületek meghatározása. Amint az együttműkö-

¹⁴ A Szakkollégiumba felvételt nyert hallgatókkal személyiségtérkép felvételére, illetve egyéni fejlesztési terv kidolgozására kerül sor. Ennek alapját képezi a lokális társadalmi közeg, a család és a személyes képességek felmérése.

dó közösség elvéből következik a feladatok rögzítésében a hallgatók aktív szerepet játszottak.

1. ábra: Tesz-Vesz Koli felépítése (2015-2016)

Ahogy az intézmény szerkezeti felépítését bemutató fenti ábra jelzi a Tesz-Vesz Koli eredetileg két fő műhelymodulja a Médiaműhely és a Szervezőiroda volt. Ezekben csoportokba tagolódnak az egy-egy területen tevékeny hallgatók. Munkájukat a szakkollégium igazgatója az öntevékenységet előmozdító eszközökkel ösztönzi. A modell alapelve a rugalmasság és a benne aktívan működő hallgatók személyiségének és igényének a figyelembevétele. A modell aszerint változik és alakul át, ahogyan a szakkollégiumot alkotó tagság összetétele változik. A tanulmány keretei miatt az eredeti modell bemutatására helyezem a hangsúlyt.¹⁵

A Médiaműhely és a Szervezőiroda működtetését ellátó hallgatókat a tevékenység-profilból következő különbségek figyelembevételével igyekeztünk beosztani. A Médiaműhelybe elsősorban azon hallgatók bekerülését támogattuk, akik önbizalma és magabiztossága csekély volt, magukkal kapcsolatos nyilvánvaló bizonytalanságuk akadályozta őket abban, hogy az előttük álló és önként vállalt feladatokkal tudatosan szembenézzenek.¹⁶ A tapasztalatok szerint különösen a zárt közösségekből érkező és kisebb számú társadalmi minta birtokában a felsőoktatásba bejutó hallgatók hajlamosak a feladatok elhalasztására, az önálló döntéshelyzetek elhárítására. Mivel az önállóság ily módon szintén nem erősségük, ezért inkább párban, vagy csapatban szeretnek dolgozni. A Médiaműhely tevékenységeinek csoportja alkalmas az önkifejezés erősítésére, ugyanakkor alkalmat kínál arra is, hogy a hallgatóknak nem kell „éles” nyilvánosság előtt megmutatkozniuk, amennyiben főleg háttértevékenységet végeznek.

15 Természetesen ez az akkori hallgatói állomány szerinti önkéntes közösségépítő és fejlesztő struktúra.

16 Az önbizalomhiány egyik oka esetünkben a nyelvi hátrány, mely abból fakad, hogy a jelölt időpontban a hallgatóink több, mint 60%-ának a lovári (cerhari dialektus) volt az anyanyelve. A magyart, mint második nyelvet használták. Másik oka a részben etnikai hovatartozásukból, illetve az őket ért számos negatív előítéletből levezethető beállítódás.

A Szervezőiroda működtetésében szerepet vállaló hallgatók alapkarakterüket tekintve eltérő közösségi tulajdonságokkal rendelkeznek. Az itt tevékeny hallgatók gyakran közvetlenül a vezetővel végzik el önkéntes Tesz-Vesz feladataikat. Ennek oka, hogy a hallgatók egy jól meghatározható nagyobb csoportja bár viszonylag jól kezeli az „idegen” környező nyilvánosságot, személyes adottságaik miatt folyamatos visszajelzést és megerősítést várnak. A Szervezőirodában tevékeny hallgatók esetében tevékenységi területválasztásukat, majd a konkrét csoportbesorolásukat a nagyobb mértékben igényelt vezetői, személyes figyelem határozta meg.

A Tesz-Vesz Koli moduljai a hallgatói élet természetes színtereit képezik le, kiegészítik egymást és így alkotnak egységes szisztémát. Az önkéntesség itt a hallgatók egymás között és egymás számára nyújtott szolgáltatási rendszere, amivel megteremtik a közösségi élet feltételét képező bensőséges mikrovilágot.

A modell adaptálhatósága az alapelvek szintjén és a szervezőmunka menetében jelölhető meg, ugyanakkor az egyes almodulok példaként szolgálhatnak a szervezés előtt álló közösségek számára. A következőkben egy kiválasztott modul bemutatásával kívánom érzékeltetni, hogy a modul funkciója miként járul hozzá a személyiség fejlesztéséhez és a közösség az öntevékenységen keresztül történő megszervezéséhez.

A Médiaműhely egyik almodulja a tudósítók tevékenységterületét jelöli. A Tesz-Vesz tudósítók olyan hallgatói team, amelynek feladata a különböző szakkollégiummal kapcsolatos eseményekről való tudósítás, abból a célból, hogy egymás és a nagyközönség számára beszámoljanak a szakkollégium munkájáról. A tudósítás a hírszolgáltatás speciális formája. Lényege szerint a rendelkezésre álló tematikus információk előzetes szempontok alapján történő szétválogatása és súlyozása. Ennek megvalósítása a közreműködő hallgatók lényeglátását, a kiemelését és a rangsorolását (fontos, kevésbé fontos információk szétválasztása) képességét fejleszti. A tudósítások szövegei általában hallgatói párokban jönnek létre. A munkafolyamat során megtanulják, hogy miként választják ki a tudósításra kerülő szakkollégiumi eseményeket. Természetesen a stílus, a fogalomhasználat és egyáltalán a probléma-érzékeny lényeglátás eleinte iránymutatás alapján történik, majd a munka fokozatosan alakul át önálló feladatvégzéssé. A hallgatók előbb-utóbb képessé válnak az önálló témaválasztásra, a szakkollégium életével kapcsolatos érdekes, aktuális és fontos ügyek megfogalmazására, ami aztán közvetett módon a személyes önkifejezésre is módot kínál. A modul keretében végzett fejlesztés fontos célja, hogy az egyéni munkatevékenységként végzett írások keletkezését is előmozdítsuk, de ez csak a fokozatosság figyelembe tartása mellett lehetséges.

A tudósítók másik fontos szerepe a szakkollégiumi közösségi híráramlás szervezésében van. Ennek lényege, hogy feladatuk az aktuális információk hallgatótársaikkal történő megosztása, ami a közösségi felelősségvállalás fejlesztésének hatékony módszere. A közérdekű „hírek” elsősorban a tanulmányok végzéséhez köthető értesítéseket jelöli. Talán jelen írás olvasója a hírközvetítés eseményét banális, szinte jelentéktelen ügynek ítéli. A szakkollégium roma hallgatói esetében azonban az alapvetően ismeretlen intézményi környezet működésére vonatkozó ismeretek hiányossága miatt a leghétköznapibbnak tetsző hírek is értékkel bírhatnak. Az információ jelentőségének felismerése és a közösség többi tagjával történő tudatos megosztás igénye közösségfejlesztő hatású. A cél ily módon egymás kölcsönös támogatása.

Befejezés

Összefoglalva elmondható, hogy a Tesz-Vesz Koli egyrészt a Szakkollégium működtetését a hallgatók önkéntes munkájának koordinálásán keresztül segíteni hivatott intézmény. Legfontosabb feladata, hogy felismerje a hallgatók szükségleteit, hiányosságait és fejlesztendő képességeit, és ezeket előmozdító feladatokat és kihívásokat találjon. Eredménye kézzel fogható produktum, maga a szakkollégiumi közösség. Másfelől a Tesz-Vesz rendszere a szakkollégiumi közösség a külső környezet számára felmutatható látványos megnyilvánulása, egyfajta legitimációs eszköz. Az említett két szerep egymást kiegészítő és egymásra épülő komplex célok rendszerét alkotja.

A kutatások eredményeként kiderült, hogy az egyéni fejlesztés közösségi feltételül képező Tesz-Vesz-Koli a személyiség egyedi adottságaiból kiindulva meggyőző eredményeket érhet el az integrációs munkában. A közösség szerkezeti felépítésének megtervezésében és a személyre szabott fejlesztés az önkéntes munka feladatához történő hozzárendelése antropológiai elemzést követelt.

Felhasznált szakirodalom

- Biczó Gábor (2014) Az alkalmazott antropológia és a gyakorlati értékű tudás: a történeti előzmények, a kritikai fordulat és az etikai önreflexió társadalomfilozófiai háttere. In: *Tabula* 2014. 15. http://epa.oszk.hu/03100/03125/00027/pdf/EPA03125_tabula_2014_2_01.pdf
- Biella, Peter (2001-2002) The Legacy of John Collier. in. *Visual Anthropology Review*, Vol. 17. No. 2. Fall-Winter, 50-60.)
- Cochrane, Glynn (1969) Strategy in Community Development. In. *The Journal of Developing Areas*, Vol. 4, No. 1 (Oct., 1969), 5-12.
- Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési Terve 2016-2020. <https://mad-hatterer.unideb.hu/portal/displayDocument/Dokumentumt%C3%A1r/Szab%C3%A1lyzatok/V.%20Tov%C3%A1bbi%20dokumentumok/DE%20Int%C3%A9zm%C3%A9nyfejleszt%C3%A9si%20Terv%202016-2020/DE%20Int%C3%A9zm%C3%A9nyfejleszt%C3%A9si%20Terv%202016-2020%2020170427.pdf>
- Lajos Veronika (2016) *Részvétel és együttműködés. Fogalmak, dilemmák és értelmezések.* In: *REPLIKA* (100). 23-40
- Lajos Veronika (2017) *Sokszínű részvétel: Új szereplők és új színterek a kortárs magyar romakutatásokban.* In. *Cigány világok a Kárpát-medencében.* Magyar Néprajzi Társaság, ELTE BTK Néprajzi Intézet, Budapest, 149-167.
- László János – Vincze Orsolya (2006) *Alkalmazott szociálpszichológia.* In: Bagdy Emőke – Klein Sándor (szerk.): *Alkalmazott pszichológia.* Edge 2000 Kiadó, Budapest, 141-159.
- Levine, Murray-Perkins, Douglas D.-Perkins, David D. (2005) *Principle of Community Psychology.* New York-Oxford, Oxford University Press.
- Manners, Robert A. (1961) Anthropology and Community Development. in. *Social Service Review*, Vol. 35. No. 3. 268-277.)
- McClenaghan, Pauline (2000) Exploring the Theoretical Foundations of Community Development Education. In. *British Educational Research Journal*, Vol. 26, No. 5. 565-582.
- Phillips, Rhonda-Pittman Robert H. (2009) *An Introduction to Community Development.* London-New York, Routledge.

- Ranschburg Jenő (2006) A családi nevelés. In: Bagdy Emőke – Klein Sándor (szerk.) Alkalmazott pszichológia. Edge 2000 Kiadó, Budapest, 13-32.
- Rappaport, Joanne (2008) Beyond Participant Observation: Collaborative Ethnography as Theoretical Innovation. In. Collaborative Anthropologies, Volume 1, 1-31. Published by University of Nebraska Press
- Schütz, Alfred (1984) Az idegen. In: Vajda Mihály (szerk.) Fenomenológia a társadalomtudományokban. Gondolat, Budapest, 405-413.
- Szabó Henriett (2015) A mentori munka az együttműködő önkéntes közösség kialakításában és az öntevékenység jelentősége a roma szakkollégium működtetésében. In: Bálint Péter – Kocsis Péter Csaba (szerk.) Kis mentori kézikönyv. Didakt Kft, Debrecen, 82-101.
- Varga Tamás – Vercseg Ilona (1998) Közösségfejlesztés. MMI, Budapest, 35.
- Vercseg Ilona (2005) A részvétel mint közösségfejlesztési alapelv. In: Parola, 2005 évf. 3-4. szám, 23. [Online] Hozzáférés: <http://www.kka.hu/062568cfoo6c1954.nsf/0/5ce178bfbc4da037c1257131004122ad?OpenDocument> [2017.02.28.]